

Про факти і про речі більші за факти

Відповідь на відкритий лист Пана Василя Лопуха з 15 листопада 2021, “Де ж насправді існує «Конфлікт інтересів?»”

1. Ці листи надходили з інтенсивністю SPAM’у; і мета подібна – заморочити й відволікти увагу. Але позаяк ідеться про працю й майбутнє НТШ-А, дещо таки доведеться прокоментувати.
2. Лист пана Лопуха є не так викладом фактів (і точно не всіх фактів), як вибіркоким їх висмикуванням і викривленням, що має на меті довести (у стилі публічного доносу, хоч і з трепетним патосом і різними крипто-схемами: обвести червоним можна будь-що, і для декого це вже буде доказ), нібито конфлікт інтересів маю я, а не він. (Щодо питання конфлікту його інтересів див. мій допис в останньому числі *Бюлетеню* НТШ-А No. 51–52, с. 72–80; див. також мою ранішу відповідь др-у Витвицькому, тепер також поміщену тут на сайті НТШ-А, і Додаток 1, понижче.)
3. Проекти, про які тут мова, і їх оплата в рамках співпраці з *Критикою*, розпочалися не вчора, а напередодні шевченківського ювілею, тобто ще довго перед самим 2014 роком, за каденції Президента Ореста Поповича (2009–2012), і тривали дотепер, за дві мої каденції (2012–2018) та за роки президентської каденції Галини Гринь. Упродовж цих 12-ти років НТШ-А ступнево обирало для себе новий науковий профіль, і його чергові Управи, починаючи від другої Управи Проф. Поповича, потім дві мої, потім Галини Гринь, розвивали нашу партнерську співпрацю з *Критикою* в межах різних книжкових програм – насамперед шевченківської, потім кулішівської, а потім Інституту джерелознавства при НТШ-А. Цей партнерський зв’язок із *Критикою* був стрижнем для Товариства, бо науковий профіль будь-якої наукової інституції базується найперше на книжковій продукції. Кожного року бюджет на наші спільні видання постійно обговорювали й ухвалювали різні Управи, за них голосував у тому числі також і пан Лопух, який висловив свою опозицію до цього курсу тільки раз, і то вперше тільки минулого року (наприкінці жовтня 2020), коли наша Управа ухвалювала бюджет на поточний рік. До того він ніколи не заявляв своєї опозиції до курсу нашого наукового партнерства з *Критикою* і чекав більш-менш 11 років. Чи його таке запізнене обурення когось переконує? Чи це чергова тактика?
4. І ще один факт – не з-перед 10 років, а цьогорічний: іще на засіданні Управи, яке відбулося 27 березня 2021 року, і за день перед тим, 26 березня 2021 року, у приватному дзвінку до мене пан Лопух запевняв, що разом зі своєю кандидатурою на Президента НТШ-А він усіляко підтримує і навіть “гарантує”, що теперішні шевченківські та кулішівські проекти стовідсотково буде продовжено – хоч і під іншим, тобто його, менеджментом. До речі, є запис цих публічних обіцянок: засідання Управи з 27 березня (див. додаток 1 понижче). А тепер це стає моїм

“конфліктом інтересів”? Де був пан Лопух усі ці останні 11–12 років – адже про плани Ювілейного Шевченківського проекту, який власне й базувався на видавництві *Критика* (бо тільки там можна було згуртувати потрібних науковців і редакторів – цілу команду, це не одна-дві людини), я почав говорити і діяти вже в 2009 році? І тільки там, у *Критиці*, я мав прямий нагляд за якістю, що в подібних випадках – річ ключова, і про це знали всі в Управі, починаючи від Президента Поповича. Отже, де був пан Лопух, коли я про це почав говорити у 2009 році, а потім уточнювати й урухомлювати роботу під час цілої каденції проф. Поповича? Чому по 12-ти роках тільки тепер виявлено тут якийсь “конфлікт інтересів”? А дуже просто: бо тільки тепер постала потреба. Тільки тепер треба відволікти увагу від себе й перекинути на когось іншого. І у цій брудній грі мішенню стає не лише *Критика* і моя особа, а й цілий напрям наукової політики НТШ-А, що існує вже понад 10 років і спрямований на відновлення наукового потенціалу НТШ-А – у членстві, тобто у Секціях, і у науковій продукції як такій, і з часом таки створено й видано чимало книжок, тобто зроблено чималий науковий вклад в українознавство і залучено чимало авторів, зокрема й з-поміж членів НТШ-А і з-поміж членів Управи; див. в останньому *Бюлетені* (No. 51–52) переліки книжок, надрукованих за ці десять років – зокрема ті, що заторкують наші, корінні пріоритети, тобто шевченкіяну і кулішіяну (див. там с. 29-31). Так, це теж факти, – і я не певен, чи пан Лопух їх до кінця осмислював, чи навіть знав. Бо факт може існувати поза свідомістю людини, яка про нього не знає, або не хоче знати, або лукавить. Також ніяк не певен, чи наше членство це осмислює, – бо тут, як 400 років тому казав Іван Вишенський, ідеться не про личко чи ремінець, а про цілу шкіру, тобто, в нашому випадку, коли мова про наші вибори і вибір, який маємо перед собою, йдеться про сам науковий профіль нашого Товариства – про те, чи має він і як має він зберегтися, і чи наукову, книжкову продукцію як таку взагалі передбачено, якщо команда, в якій пан Лопух має відігравати ключову роль, таки перемає. Бо курс на регресію, на повернення годинника назад, на скасування реформ, які ми запровадили, вже по-різному сигналізується.

5. У межах нашого щорічного бюджету (як пам’ятаю з років моїх каденцій) видатки на ці книжкові – тобто наші власні, наукові – проекти становили десь 10–15% його розміру. Якщо врахувати, що ми себе бачимо власне *науковим* Товариством (принаймні надалі так себе називаємо), такий відсоток витрат виглядає зовсім помірковано. В той же час витрати на працівників, тобто на зарплати, становили десь 50% річного бюджету. (Тобто на біля-наукову роботу виділялося десь у чотири рази більше, ніж на власне наукову.) До того були ще кошти, призначені на різну “зовнішню” чи оказійну працю, тобто гранти, стипендійні а чи видавничі, для тих, хто до нас подавався зі своїми проектами. А ще упродовж років (ніхто це точно не підраховував) обсяг нашої власної наукової продукції щодалі зменшувався, зокрема, коли після здобуття незалежності всі наші Записки (і всю працю над ними) передано до Записок НТШ у Львові. А як тоді нам бути – як власне науковій інституції? Яке обличчя має наукове Товариство, яке не творить науку? Відповідь проста – ніяке. Воно перестає ним бути. Воно перетворюється на щось інше. В

концепції мого попередника на посаді наукового секретаря Товариства в першій каденції Проф. Поповича, тобто Романа Процика, НТШ-А мало стати тільки надавачем грантів (grant-making entity), і це почасти розпочалося наданням грантів по \$100,000 для перекладу буцімто одного тому *Історії України-Русі* Грушевського (хоч і на весь переклад уже було призначено загальну субвенцію від Фондації Петра Яцика), а також на українську програму в Колумбійському університеті. І де тут є власне наукова праця самого НТШ-А? (Чи виконує цю роль *ЕУД*, інше питання; цей безперечно корисний довідник і радше помічний чинник не є власне наукою; концепційних, узагальнювальних статей там відносно мало.) Великою мірою, після тривалої прогалини наша власне наукова продукція знову оживилася разом із Ювілейним Шевченківським проектом і подальшим розвитком наших наукових програм, передусім шевченкознавчих і кулішезнавчих, а відтак і Інституту джерелознавства. Чергові Управи щорічно обговорювали ці проекти і без заперечень (у тому числі й разом із голосом пана Лопуха) схвалювали щорічним бюджетним оформленням. *Це було нашим колективним і офіційним пріоритетом – частиною нашої наукової політики (policy)*. Як згадано, переліки вже виданих книжок подано в останньому спарованому числі *Бюлетеню* (51–52). Намагання згортати цю діяльність під приводом відмежування від буцімто “Імперії Критики” задля збереження тотожності/ідентичності НТШ-А перечить, як на мене, здоровому глуздові – адже йдеться тут про синергію і про доведені, реальні успіхи. Де ще на світі зроблено таку роботу, яку зроблено в нашому двотомовому виданні *Шевченко в критиці* (том 1, 2013, і том 2, 2016)? Це фундаментальне видання всієї друкованої рецепції Шевченка – прижиттєвої (том 1, 1839–1861), а відтак першого року посмертної (том 2, 1861), за обсягом не меншої, адже саме в цей час він і стає національною іконою. Різні сусідні нації такі зведені, точно коментовані й осмислені рецепції своїх національних поетів мають уже давно; ми того не мали. Тепер маємо. Ні *Критика* без НТШ-А, ні НТШ-А без *Критики* цього не могли би зробити. Чи, може, було б краще для українського шевченкознавства і для української науки загалом, якби такого партнерства взагалі не було? Бо така нібито нігілістична логіка цих запитань. (Див. також мою відповідь Проф. Мотилію, яку теж буде поміщено на сайті НТШ-А.)

6. Один із основних моментів тут є наші *Записки НТШ-А. Нова Серія*, створені ще 2017 року, коли вийшов перший том, і продовжені щойно виданим спарованим томом 2–3, присвяченим Пантелеймонові Кулішу. У своїх заувагах пан Лопух суцільно оспорує потребу такого видання та його бюджет, хоча, характерно, від 2017 року, коли появився перший том, і аж дотепер, до кінця 2021-го – жодних питань, ані заперечень, від нього не було. Томи/примірники, надіслані до канцелярії, там і залишилися – попри моє давніше прохання розіслати їх нашим членам. Тому тепер розіслано їм 1 і 2–3 томи разом – адже це, як і інша наша книжкова продукція, мало би винагороджувати їхні членські внески, що їх ми тепер, відколи маємо нову адміністрацію, набагато ретельніше збираємо. Адже членам нашого Товариства щось таки належить від нього.

Потребу такого видання, як *Записки НТШ-А. Нова Серія*, диктує практика всіх нормальних наукових закладів. Кожна наукова інституція, варта свого покликання, має своє періодичне видання, і не тільки інформаційне (яким є *Бюлетень*), а й наукове. Це є наше наукове обличчя; воно робиться спільними силами – діяспорними і материковими, воно має свій питомий профіль. Делегувати цю функцію іншій установі, наприклад, НТШ в Україні, означає розписуватися у власній неспроможності щось робити, ба більше – у власному небажанні провадити наукову працю взагалі. Це капітуляція перед викликами, які стоять перед нами. Точно знаю, що наша Управа це відкидає, – сподіваюся, що члени Товариства також.

Таке видання покликане також підняти українське наукове життя в Америці, сконцентрувати українські наукові сили тут і просувати українську науку в діаспорі. Поряд із *Анналами УВАН* воно є самотнім у Північній Америці. Українцям у діаспорі, щоб зберегти свою ідентичність, такого роду видання просто необхідне. Воно має американське ISSN від Конгресової бібліотеки і, як давно вже обговорювалося в нашому ентешівському середовищі, воно – двомовне (але тепер ці дві мови є українська і англійська, не українська і російська). Водночас воно має потенціал стимулювати науку в Україні й не в останню чергу наближувати українську науку до західного дискурсу.

7. Низку питань у листі п. Лопуха поставлено так, щоби викликати сумнів, а то й переляк у читача, хоч у підґрунті в них – необізнаність у справі або лукавство, тобто такі чи інакші риторичні трюки: наприклад, на “схемі” (с. 1) згадку про Комісію персоналу (тобто Personnel Committee) обведено жовтим, це немовби вже застереження про небезпеку, як на світлофорі – ще трохи, і засвітиться червоний сигнал. А йдеться ж про комісію, яка тотожна зі складом Президії і займається найманням та звільненням людей, – і до неї ще додається голова тої комісії, де наймання/звільнення відбуваються, скажімо, бібліотечної; і цю функцію сформалізовано як одну із функцій Президії. Чому тоді згадувати Г. Гринь, мене, і В. Балея, а не В. Чернецького, А. Процик і Н. Гончаренко? А дуже просто: якщо частіше згадувати Г. Гринь і мене, та ще додати “(повний список невідомий)”, то компромат нібито доведено, чи не так? (І де таких хороших тактик компромату навчаються?) Щодо бюджету, як уже згадано, найбільші потоки грошей у нас ідуть на зарплати (так майже всюди), то чому не поставити оті червоні \$\$\$\$ також і собі або всім платним працівникам? Але це поспувало б ефект доносу... А щодо Ювілейного Шевченківського проекту, то його було створено й виконано ще у 2009–2015 роках (3 і 4 каденції раніше). Були точні звіти про всі витрати, я вичитував їх на різних засіданнях управи й у своєму звіті як Президента у книзі звітів за каденцію 2012–2015, що її потім Контрольна Комісія на чолі з Проф. Поповичем прийняла, запропонувала абсолюторію і закінчила свій звіт так:

У своїх Річних Звітах 2013 і 2014, КК [= Контрольна комісія – Г. Г.] критикувала спосіб управління Президента Грабовича і деякі його наслідки [Ідеться про

зміну головного фінансово-інвестиційного дорадника Товариства з фірми Aegis на набагато масштабнішу фірму Vanguard – Г. Г.]. Однак, КК стверджує, що незважаючи на дещо контроверсійний старт, Управа НТШ-А на чолі з Президентом Грабовичем успішно виконала свої головні завдання за останні три роки. Передусім Ювілейний Проєкт для відзначення 200-річчя нашого Патрона виконано на такому високому рівні, що пам'ять про нього закарбується навіки золотими літерами в історії НТШ-А.

У листі пана Лопуха подібні необґрунтовані інсинуації звучать у різних інших деталях, і майже на кожному кроці – лист є плетивом таких натяків-наклепів, як-от те, що я є “бенефіціантом” коштів, які надходять на *Критику* – хоча від початку і весь час у *Критиці*, як і в НТШ-А, я працював pro bono, без будь-якої винагороди. Адже й книжка про Шевченкові “Гайдамаки” (і цілий той тритомник, де вона появилася, укладений завдяки виснажливій праці разом з Олесем Федоруком і колективом *Критики*), і довгі вступи до обох томів *Шевченка в критиці*, і моя праця як загального редактора над тим-таки двотомником, і вся праця над томами повного видання Пантелеймона Куліша, яких уже майже десять, і редагування всіх двох/трьох томів *Записок НТШ-А. Нова серія*, як і два довгі дописи до них – усе це було роблене мною, і виконано було (подобається це панам Лопуху, Витвицькому, Лозинському та іншим чи ні) pro bono, я не просив і не діставав за це жодної винагороди. Не комерційні міркування були тут рушієм. Та й узагалі *Критика* – це нішове видавництво для наукових публікацій, воно не має ані капіталу (endowment), ані іншого майна й існує зі своєї в основному наукової продукції, яка у своїй сутності не може бути прибуткова, – це прекрасно розуміє кожен обізнаний в українській книготоргівлі (хоч наші ж демагоги цим не менш прекрасно спекулюють – і ліплять із мене “баригу”, майже як із Порошенка абощо.)

8. Про останнє можна зовсім коротко – бо воно майже зовсім відсутнє у цьому листі-доносі пана Лопуха. Це є ота структурована відсутність (structured absence), якою іноді займаються філологи та психологи. Йдеться про те, що факти (тут вони здебільша, а чи й суцільно, спотворені, викривлені, “спрепаровані” – як ота крива та вибіркова схема на початку) навіть у нормальному, щоденному житті набирають сенс і значення лише тоді, коли вони вмонтовуються в якусь систему бачення, якусь візію, якісь цінності. Без цього є лише, як кажуть деякі філософи, емпіричний хаос. У поточному житті без такої візії та цінностей людина стає розгубленою, нездатною бачити, що істотне, а що дрібне (як каже англійська приказка – penny-wise and round-foolish). Для мене в НТШ-А такою цінністю було і є посилення наших можливостей власне у цьому секторі, де маємо певний досвід, певне пряме зобов'язання. Шевченківський Ювілей був ювілеєм нашого Патрона, й ніхто не перечив і не думав перечити цій ініціативі: використати таку нагоду задля праці з українськими науковцями – новими, переважно молодими, просунутими й готовими прислужитися збагаченню українського так занедбаного канону, почавши з праці над тими-таки Шевченком і Кулішем, і взагалі присвятитися нашому не менш занедбаному джерелознавству. Посприятити цьому вдалося переконати аж

чотири Управи (як уже згадано – другу Проф. Поповича, дві мої та Управу Галини Гринь) – що ми й робили із партнером-інституцією, яким є видавництво *Критика* та її наукова надбудова, Інститут Критики. Усе це тепер демонізується стараннями пана Лопуха – і йде на жорна виборів, які зі своєї природи розраховані не на інтелектуальну розважливість, а на емоції та спрощення. Проте ми все ж таки наукове Товариство, і наші члени все ж таки люди дорослі й обдаровані здоровим глуздом. Відсіяти зерно від половини напевно вміють.

Григорій Грабович

Додатки:

Додаток 1. Протокол засідання Управи НТШ-А з 27 березня 2021 року (про оцінку паном Лопухом видавничих планів НТШ-А у співпраці з *Критикою*)

“Я говорив з проф. Грабовичем, у моєму пріоритеті залишаються всі його наукові напрямки, в тому повному обсязі і в тому напрямку, які є. Шевченкіяна, Кулішівка, і так далі, Кулішівський проект, Спогади. Немає жодної проблеми щодо якихось змін наукової діяльності. Єдине що, давайте будемо відвертими, я тільки одну річ вам покажу Вам...”.

(*Василь Лопух*)

Додаток 2. Члени НТШ-А—дописувачі до часопису *Критика*

Марко Андрейчик

Проза мовної ідентичности (2005, ч. 3)

Маргарита Бальмаседа

Енергія контрреволюції (2007, ч. 3)

Крим: Ми це вже бачили у Придністров'ї, Абхазії та Південній Осетії (2014)

Марта Богачевська-Хомяк

Тендер довкола гендеру (1998, ч. 3)

Реєстр побутового патріотизму (2002, ч. 3)

Ідея школи в подвійній перспективі (2003, ч. 3)

Сміх і жах еміграції, внутрішньої та звичайної (2003, ч. 11)

Засади українського гендеру (2006, ч. 9)

Маленька драма про Дашкевича у трьох діях (2012)

Олег Білий, Віра Вовк

Панування реалістичного порядку (2007, ч. 7–8)

Богдан Бойчук

Затемнена сторона місяця (2000, ч. 10)

Про літературну історіософію та бешкетування в літературі (2002, ч. 3)

Канон із переламаним хребтом (2008, ч. 10-11)

Дискусія: Український модернізм (2010, ч. 1-2) **Тамара Гундунова, Богдан Бойчук**

Любомир Гайда

«Тарас Бульба» у пампасах і фіордах (2001, ч. 7–8)

Григорій Грабович

Як головний редактор часопису дописував кожного року; див. <https://krytyka.com/ua>

Леонід Грабовський

Шуми, шуми і шумища, та все ж трохи й музики (2015, ч.7-8)

Мій метод. Хронологія формування техніки й естетики (2010, ч.3-4)

Борис Гудзяк

Про Вчителя (2006, ч. 12)

Іван Коропецький

Часом №5 означає №5 (2009, ч. 9-10)

Листи. Вересень-Жовтень, (2009)

Роман Коропецький

Лист до редакції «Критики» (2002, ч. 12)

Микола Гоголь: між хохлацтвом і kozaczyzną (2012, ч.4)

Олег Коцюба

Україна в огні. Про насильство, масовий спротив, санкції та роль кожного (2014 блог)

Всеукраїнська мобілізація (2014 блог)

Про зашивання рота ЛГБТ і нашу свободу (2016 блог)

Про те, як боротьба за рівність перемагає ненависть (2016 блог)

Паралельні реальності українсько-європейських стосунків: Урок про європейську ідентичність (2020)

«Українці вже в Європі, навіть якщо Україна (поки що) ні» (2013)

За лаштунками Євромайдану: Вадим Трюхан, «Сила людей» (2014)

За лаштунками Євромайдану: Богдана Бабич, «Спільнобачення» (2014)

За лаштунками Євромайдану: Олексій Гриценко, «Автомайдан» (2014)

Брекзит та ізоляціонізм і демодернізація в Україні (2016)

Про псевдонауковців і профілактику країни (2015 блог)

Василь Махно

Парк культури і відпочинку імені Гертруди Стайн (2002, ч. 10)

Сім віршів (2003, ч. 1–2)
Сербський сюрреалізм (2003, ч. 4)
Румунський синдром (2004, ч.1-2)
Павнд & Лорка: поет у пейзажі (2005, ч. 7–8)
Passport (2006, ч. 10)
Якщо ти не любиш Луї Армстронга... (2007, ч. 5)
Голова слона (2008, ч.6)
Wonder Wheel (2008, ч.10-11)
Врубай свою музику гучніше, якщо можеш (2010,ч.1-2)
Колумбійська зима (2011, ч.1-2)
Польща-2011: околиці та пограниччя (2012, ч.1-2)
Літературний Нью-Йорк з українським акцентом (2009, ч.9-10)
Головним джерелом мого натхнення був Нью-Йорк. Інтерв'ю з Василем Махном (2009, 9-10)
Зелені собачі дні (2012, ч. 7-8)
Весільна капуста (2014, ч.1-2)
Цвіркуни і горлиці (2015, ч.7-8)
Шлунок верблюдиці (2017, ч.11-12)
Бий у ліве вухо! (2019,ч.5-6)

Аскольд Мельничук

Очима Заходу (2008, ч.3)
Історія та ідентичність невичерпно цікаві (2010, ч.3-4)
Кундера, Памук та шлях белетристики (2012, ч.3)
Історія та ідентичність невичерпно цікаві. Інтерв'ю з Аскольдом Мельничуком (**Аскольд Мельничук, Олександр Мотиль**) (2010, ч.3-4)

Олександр Мотиль

Як зрозуміти Україну (1998, ч. 1)
Реконцептуалізація націй (2000, ч. 10)
Лист (полеміка з Шевченком) (2001, ч.11)
Національно-визвольні змагання націоналізму з лібералізмом (2003,ч. 11)
Чи все є імперією? Чи імперія є всім? (2005, ч. 4)
Еврокризова трансформація постсовєтських тягlostей (2005, ч. 7–8)
Помаранчева криза в демократичній перспективі (2005, ч. 9)
Газова атака на демократію (2006, ч. 4)
Постваймарська Росія та виклик для Європи (2007, ч. 6)
На особливому шляху до фашизму (2007, ч. 11)
Чому можливий бар «КГБ»? (2008 ч. 6)
На завершення розмови (відповідь Софії Грачовій) (2008, ч.7-8)
Росія та Україна на вагах демократії (2009, ч. 3-4)
Контрреволюція Януковича (2010, ч.3-4)
(& **Раян Менон**) Криза насувається (2011, ч.9-10)

Лариса Залеська Онишкевич

Драматичні пошуки сучасности (2007, ч. 7–8)

А про Людмилу Коваленко? Лист до «Критики» (2018, 1-2)

Йоханан Петровський-Штерн

Відгук (до Фабрикування науки) (2007, ч.4)

Фабрикування науки (2007, ч.4)

Спас на Крові, або Експериментальний музей «Бабин Яр» Ільї Хржановського (2020)

Втрачене спасіння і його загиблій Месія: відійшов Мойсей Фішбейн (1 грудня 1946 року – 26 травня 2020 року) (2020, ч.5–6)

Сергій Плохій

У пошуках української «золотої доби» (2002, ч. 4)

Уявляючи ранньомодерну Україну (2005, ч. 9)

Між історією та нацією: Павло Роберт Магочій і переосмислення української історії (2011, ч. 9-10)

Визволена Клію. Тексти і контексти Наталі Яковенко (2012,ч.11-12)

Майбутнє минулого: українська криза в історичній перспективі (2015)

Ціна свободи (2016)

Марія Ревакович

Ерос і вигнання (2006, ч. 10)

Нью-Йорк на мапі української поезії (2008, ч.5)

Географія має значення (2009, ч.3-4)

Мова як протагоніст у сучасній українській літературі(2010, ч.11-12)

Сильні жінки переживають фемінізм (2012,ч.3)

Дещо про Нью-Йоркську групу (2017)

Двомовна творчість Патриції Килини: питання жанру (До 80-річчя від дня народження) (2017, ч.11-12)

Тимоті Снайдер

Українське життя австрійського архикнязя (2008, ч. 6)

Нацистська діалектика смерти (2009, ч. 5-6)

Знехтувана дійсність Голокосту (2009, ч. 9-10)

Фашистський герой у демократичному Києві (2010, ч. 3-4)

Брифінг із нагоди закриття конференції «Мислити з Україною» (2014)

Величезні ставки битви в Україні. Фашизм повертається в країну, яку він колись зруйнував (2014)

Забавки з минулим (2014)

Київський Євромайдан – це визвольна, а не екстремістська, масова акція громадянської непокори (2014)

Вихід для України? (2013)

Україна без Путіна (2013)

Про Тоні Джадта (2012, ч.9-10)

Дискусія: Бандера як проблема (& **Зенон Когут**, **Володимир Кулик**, **Андрій Портнов**, **Андрій Мокроусов**, **Іван Химка**) (2010, ч.3-4)

Юрій Тарнавський

Темна сторона місяця (2000, ч. 7–8)
Зі збірки «Короткі хвости» (2001, ч. 4)
Мозок Леніна (2002, ч. 11)
Наші некрологи (2006, ч. 7–8)
Лист 2012/3 (173)

Майкл Флаєр

Суржик: правила утворення безладу (2000, ч. 6)
Часи і літа строгого філолога 2010/11-12 (157-158)

Марк фон Гаген

Повертаючися до історій України (2007, ч. 6)

Віталій Чернецький

Українці, росіяни та Мазохів спадок (2005, ч. 9)
Пам'яті Дмитрія Александровича Прігова (2007, ч. 9)
Листи не про любов (2013, ч.11-12)
Університет на карантині (2014, ч.5)

Ігор Шевченко

Грушевський в англійській одежі (1998, ч. 2)
Сприйняття Візантії (1998, ч. 11)
Традиційні еліти на бічних рейках (2001, ч. 9)
Лист 2002/1-2 (51-52)
Україна на захід від Сходу 2009/1-2 (135-136)

Юрій Шерех (Шевельов)

Здобутки і втрати української літератури. З приводу роману Олеся Гончара «Таврія» (2002, ч. 5)

Роман Шпорлюк

Ернест Геллнер та історія націоналізму (1998, ч. 3)
Створення модерної України: західний вимір (2004, ч. 7–8)
Короткий курс російсько-української ленініяни (2006, ч. 6)
Майбутнє України (2014) (Томас Венцлова, Томас Венцлова, Томас Венцлова та інші)
Ленін, «Великоросія» та Україна (2017, ч. 3-4)